

Серцево-судинна система

ДИТИНИ:

- 1) Семіотика вражень ССС;
- 2) догляд, легенево-серцева реанімація

Частина II

к.мед.н. В.Я.Підкова,
доцент кафедри пропедевтики
дитячих хвороб

- **СЕМІОТИКА НАЙГОЛОВНІШИХ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ.**

- **Синдром застійної серцевої недостатності**

складається зі специфічних симптомів, які можуть розвиватися гостро або хронічно. Якщо недостатність серцевої діяльності наступила гостро, виникає наступна клінічна тріада:

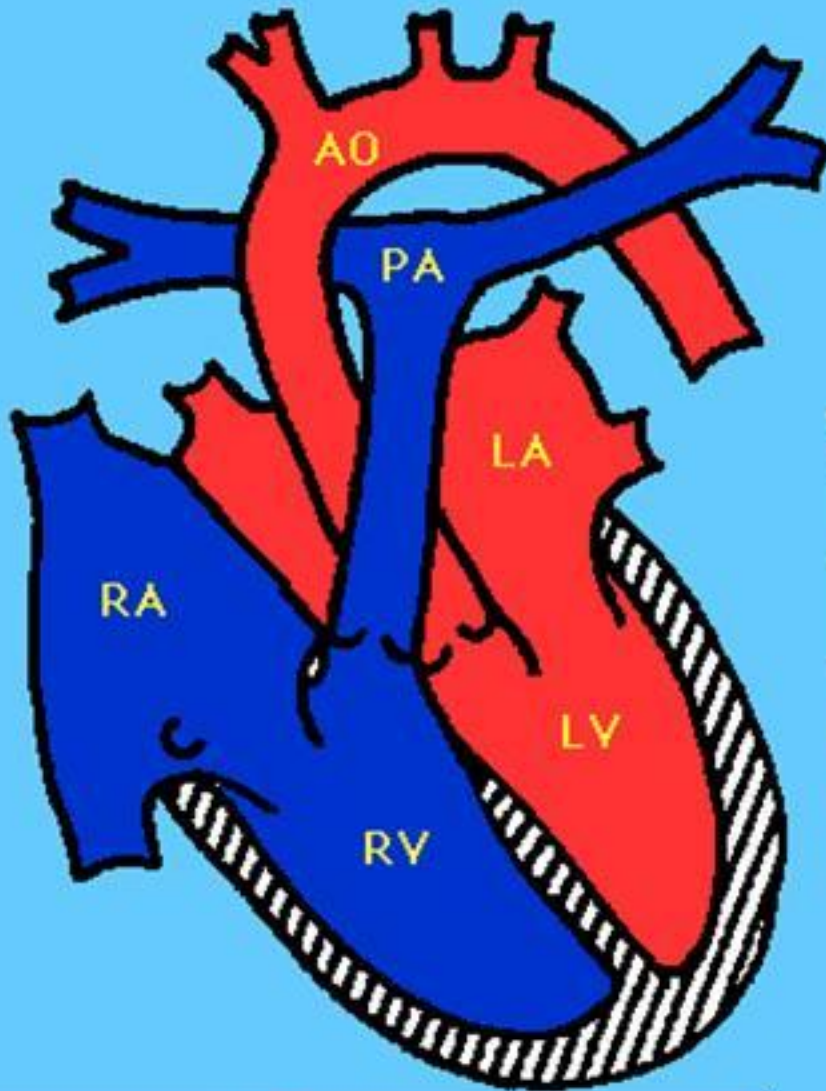
- ***тахікардія*** (прискорене серцебиття, коли серце намагається компенсувати недостатність роботи з перекачування крові частотою своїх зусиль);
- ***тахіпное*** (прискорене дихання, коли організм прагне підвищити вміст кисню в крові, яка повільно рухається в легенях);
- ***збільшення печінки.***

•Тетрада Фалло

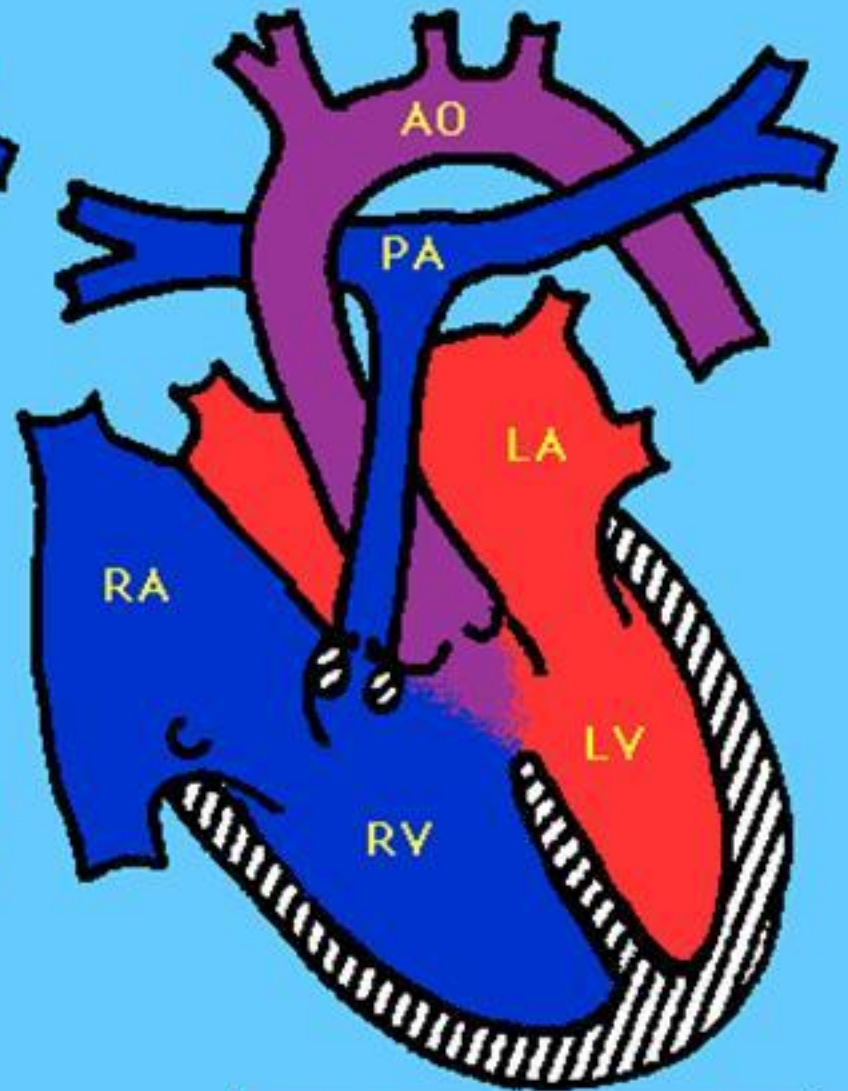

Тетрада Фалло

Норма

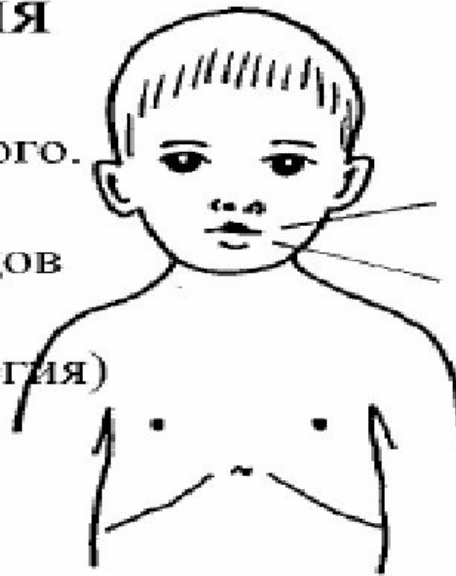

Тетрада Фалло

Тетрада Фалло Fallot's Tetralogy

Осложнения

- абсцесс головного мозга
- тромбозы сосудов головного мозга (инсульт, гемиплегия)
- инфекционный эндокардит

Признаки

цианоз

одышечно-цианотичные приступы

“барабанные” палочки

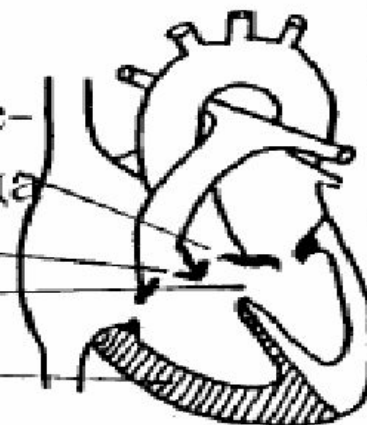
Компоненты:

положение аорты на перегородке сердца

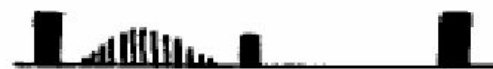
P.S

V.S.D

R.V.H

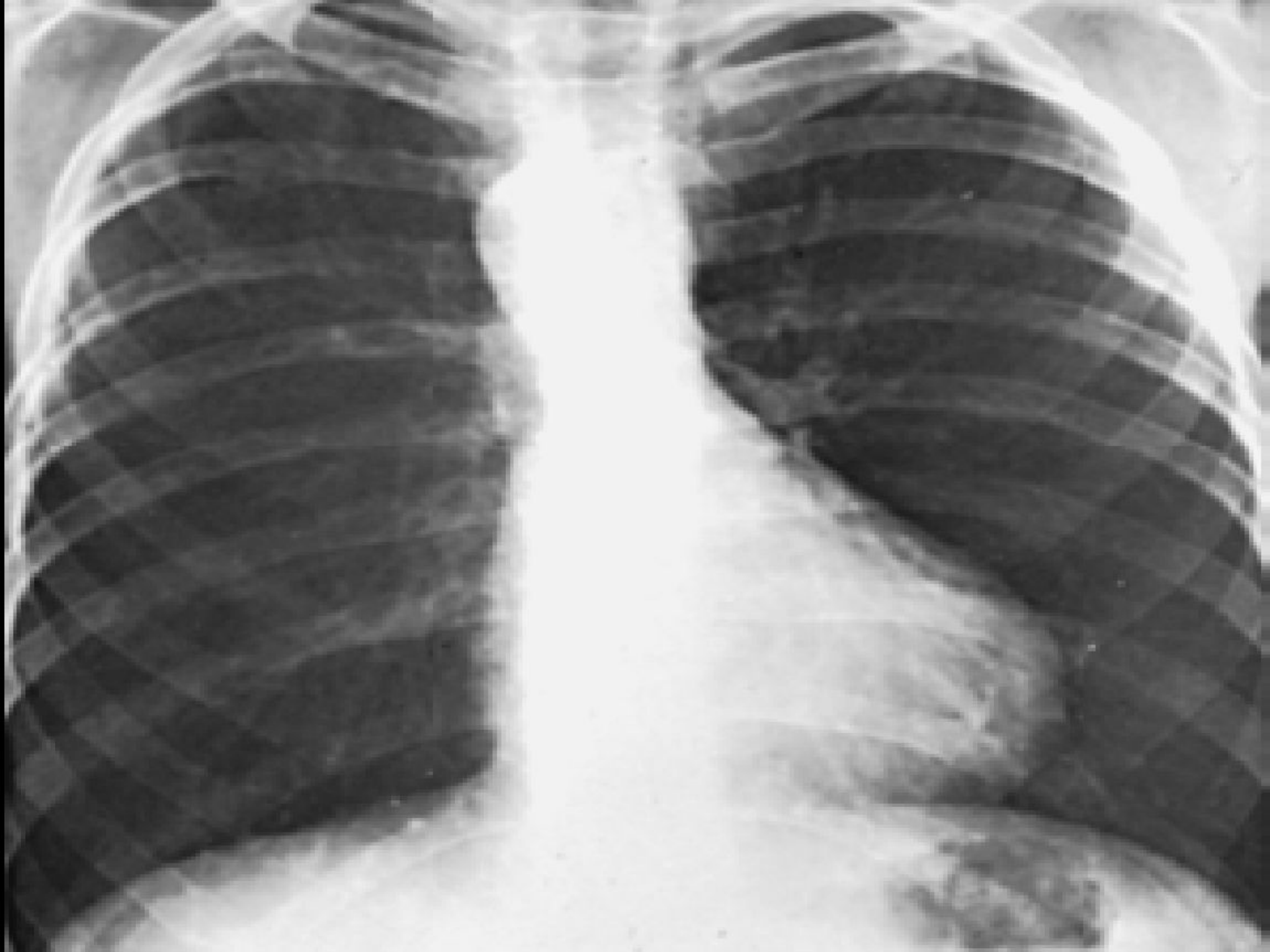

область выслушивания легочной артерии

дующий сист. шум
ситолическое дрожание
громкий второй тон
(не раздвоенный!)

- **Особливості догляду за хворими дітьми.**
- **При виникненні одишечно-ціанотичного нападу у дитини з тетрадою Фалло його необхідно заспокоїти, укласти, надавши позу «жаби» на животі з приведеними до грудей ногами. Дача зволоженого кисню під час нападу також є найважливішим чинником організації лікування та догляду.**
- **Іншим важливим елементом постійного догляду за хворими є дотримання питного режиму. Діти з тетрадою Фалло повинні вживати більше рідини, яка протидіє надмірному згущенню крові.**

- **Дефект міжшлуночкової перетинки**
- **Это наиболее часто распространенный порок сердца и составляет 30% всех врожденных пороков сердца у детей. Патогенез формирования многих симптомов при этом пороке является антиподом (противоположностью) **хвороби Фалло**.**
- ***В чому ж полягає сутність хвороби?***
- **Дефект міжшлуночкової перегородки (**ДМШП, VSD**) викликає ненормальний рух крові всередині серця з лівого шлуночка, який має більшу потужність, в правий. Надлишок надходження крові в правий шлуночок серця викликає посилення кровопостачання легенів, їх «заболочування», (корисний термін для розуміння цього синдрому і подальших проблем зі здоров'ям, які виникають).**

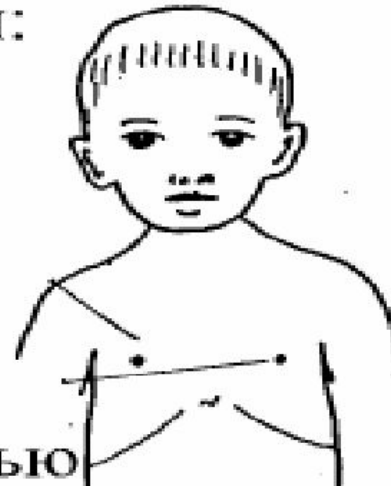
- При значних розмірах дефекту можливий розвиток застійної серцевої недостатності.
- При малих розмірах дефекту або так званій **хворобі Толочинова-Роже** діти не проявляють ніяких ознак неблагополуччя і задовільно розвиваються.
- Малі дефекти здатні **мимовільно закритися**.

Дефект межжелудочковой перегородки **Ventricular Septal Defect** (**V.S.D**)

Характеризуется:

- частыми ОРЗ

-застойной
сердечной
недостаточностью

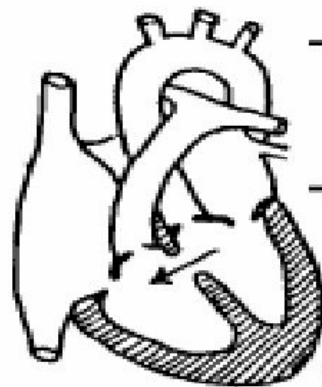
Сердечные симптомы

-сердечный горб

-видимая пульсация

слева от грудины

-систолическая вибр.

Грубый, громкий
систолический шум
слева вдоль грудины

- ***Хронічна застійна серцева недостатність проявляється***

- ***задишкою, виявленою в спокої, збільшеними в обсязі і пульсуючими шийними венами,***
- ***збільшенням печінки,***
- ***набряком нижніх кінцівок,***
- ***відставанням у фізичному розвитку.***

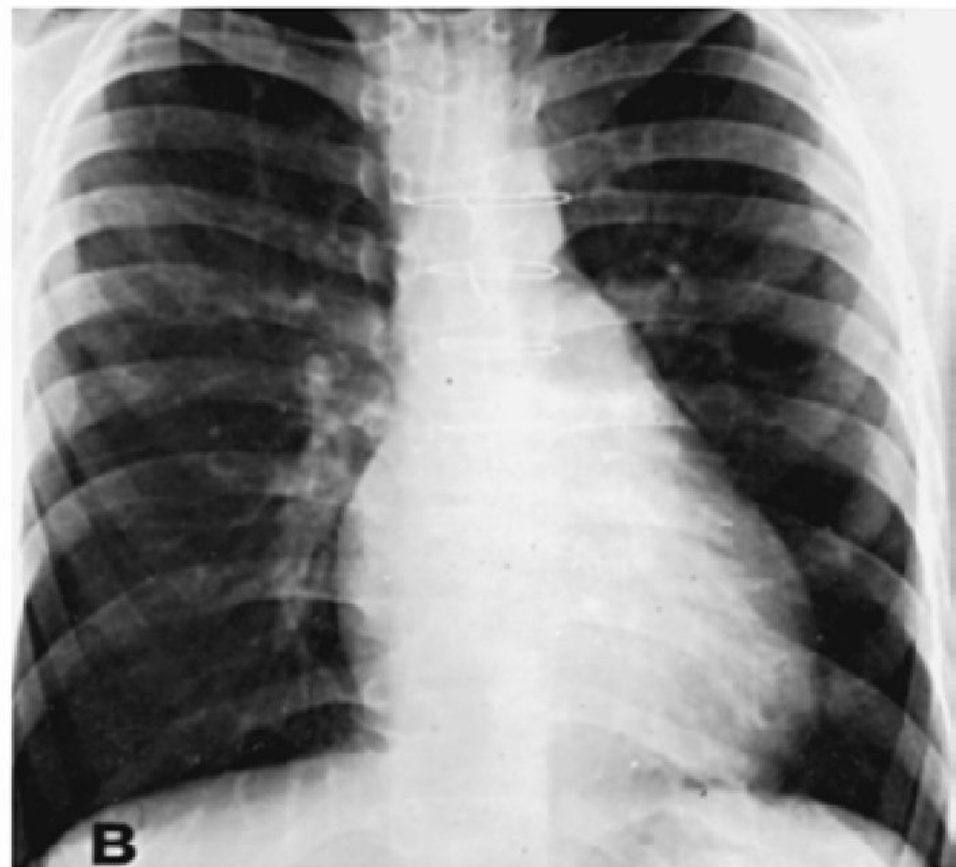
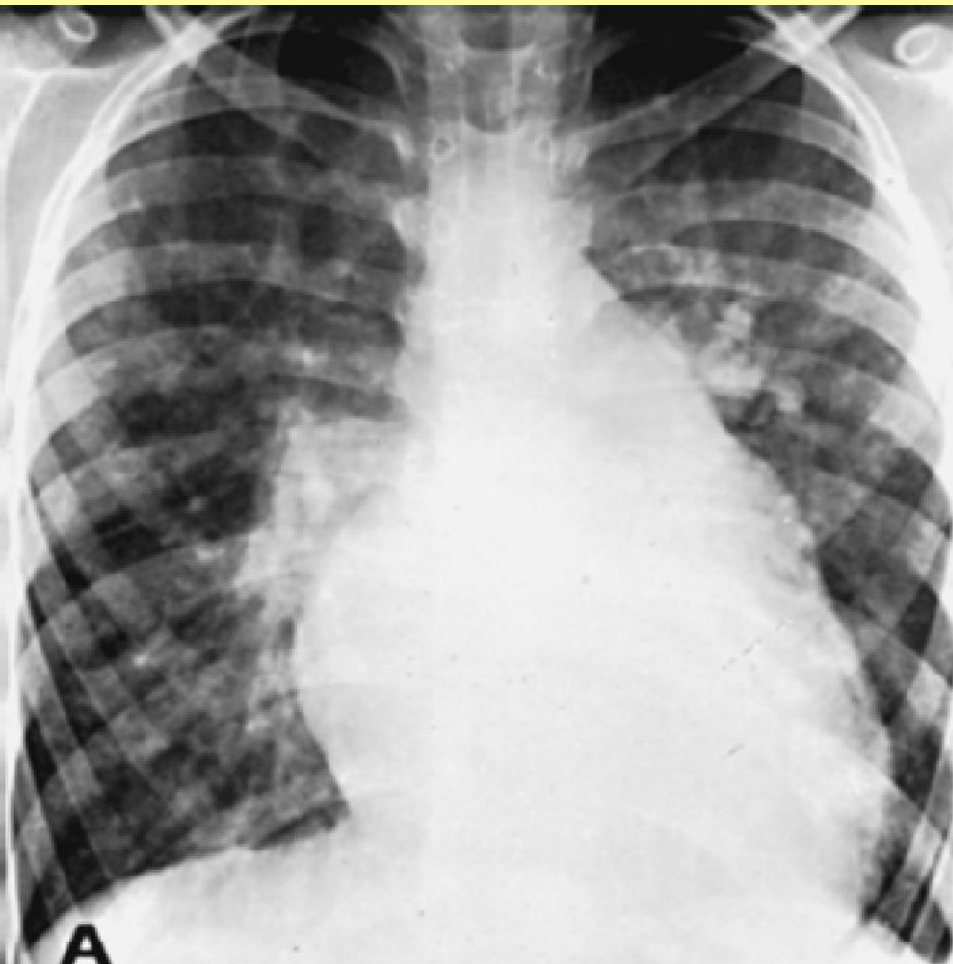
- **Гостра ЗСН у дітей с ДМШП** частіш за все проявляється під час гострої інфекції дихальних шляхів.
- Діагноз ґрунтується на тріаді симптомів - тахікардії, тахіпное, чутливої печінки.
- У найважчих випадках може розвинутися інтерстиціально-альвеолярний набряк легенів (багато крові в капілярах, інтерстиції, пропотівання рідини під дією гідродинамічного тиску в порожнину альвеол і т. п.).
- Виявляється набряк легенів вираженими функціональними розладами дихання (хеканням, втягненням поступливих місць грудної клітини) і двосторонньою симетричною крепітацією («вологими альвеолами»).

- Для діагностики ДМШП використовуються *додаткові методи дослідження.*
- Ультрасонографія виявляє дефект міжшлуночкової перегородки, його розмір, збільшення камер серця в розмірах і гіпертрофію їх стінок.

ДМЖП (прямая проекция): тень сердца увеличена за счет обоих желудочков, заметное выбухание дуги легочного ствола (указано стрелкой), легочный рисунок в прикорневых отделах легких усилен

Дефект МЖП до лечения и после операции

- **Особливості догляду за хворими дітьми.**
- **Діти, які страждають пороком серця ДМШП потребують достатнього харчування. (Необхідно постійно контролювати динаміку маса-ростових кривих).**
- **Бажано дотримуватися режиму профілактики гострих респіраторних захворювань. (Корисно обмеження контактів з дітьми, які відвідують дитячі дошкільні установи, при збереженні можливості нормального вікового психосоціального розвитку).**
- **Всім дітям з ДМШП призначається профілактика септичного ендокардиту.**
- **З двох років дітей привчають до користування зубною щіткою, що знижує ризик карієсу. Відомо, що карієс може викликати транзиторну бактеріємію і інфікування ендокарда в області анатомічного дефекту серця.**
- **У 60% спостережень – мимовільне закриття !**

- **Дефект міжпередсердної перегородки (ДМПП, ASD)**

Один з поширених вроджених вад розвитку серця, на частку якого припадає до 30% всіх спостережень.

Порок викликає аномальний рух крові **зліва направо на рівні передсердь, що закономірно призводить до збільшення в розмірах правого передсердя, а потім і правого шлуночка і кількісного збільшення легеневого кровотоку.**

Хоча діти з ДМПП в більшості випадків не мають скарг, діагноз можливий на підставі об'єктивних даних вже в ході рутинного дослідження хворого лікарем, який першим може виявити систолічний шум і встановити інші симптоми ДМПП.

- **1. *Лівобічна парастернальна пульсація*** визначається досить часто і свідчить про наявність правошлуночкової гіпертрофії.
- **2. *Шум вигнання*** крові типовий над областю легеневої артерії. Він чути завжди. Шум не дуже гучний - 1-2 ступеня за Стіллом і рідко супроводжується вібрацією, що відчувається при пальпації області серця.
- **3. *Широко роздвоєний другий тон (S1 + S2 + S2)***. Це важливий в кардіології клінічний феномен. Виникає через різного часу спрацьовування (клацання) клапанів аорти і легеневої артерії.

4. Рентгенограма органів грудної клітки виявляє типову конфігурацію серця зі збільшеними в розмірах правим передсердям і правим шлуночком і ознаками збільшеного легеневого кровотоку

5. Ехокардіологічне дослідження виявляє розташування дефекту в передсердній перегородці і розширення правого передсердя і шлуночка.

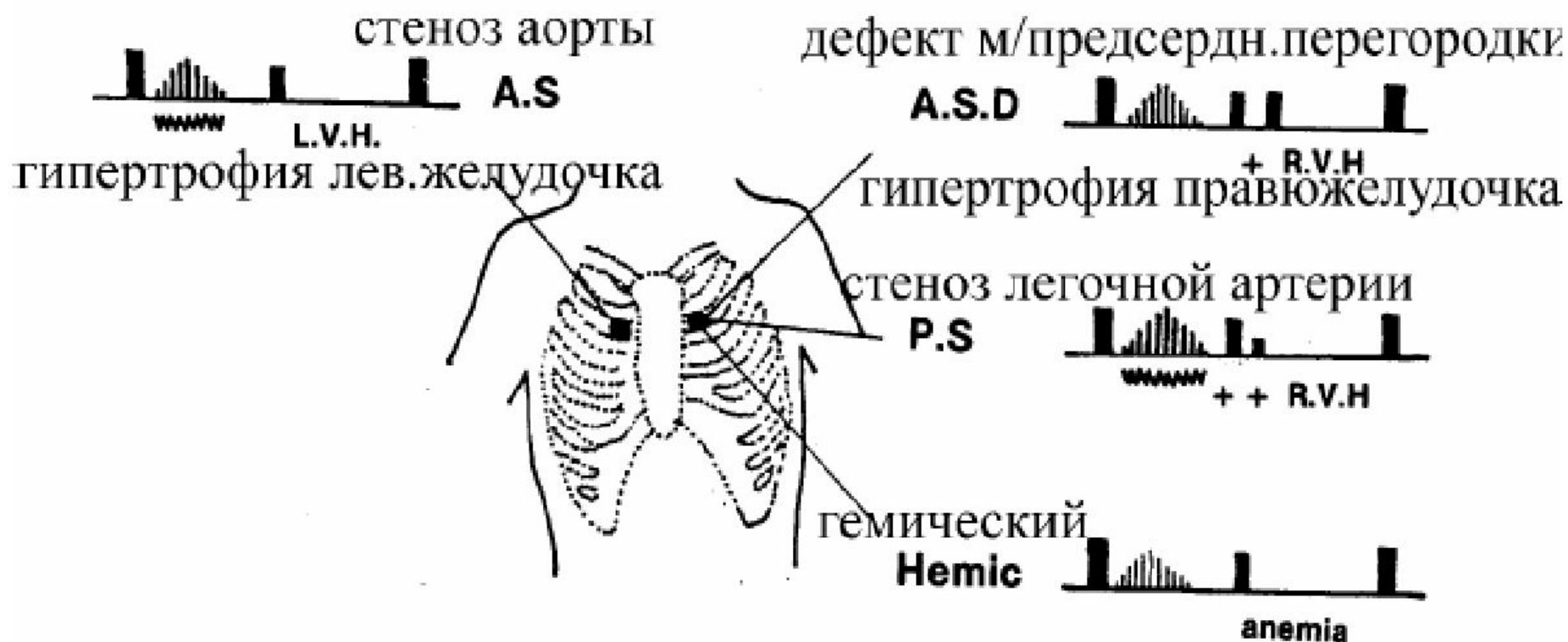
Шум, що вислуховується при дефекті міжпередсердної перегородки, за своїми характеристиками необхідно диференціювати від:

- функціонального доброякісного шуму,***
- анемічного шуму,***
- стенозу легеневої артерії і***
- стенозу аорти.***

Систолический шум изгнания крови

развивается при следующих болезнях:

wwwww : пальпаторно ощущаемая вибрация

- **1. Безвинний (акцидентальний, функціональний, доброякісний) систолічний шум** - тихий, м'який, короткий систолічний шум в різних точках вислуховування виявляється у 50% здорових дітей в якійсь із періодів їхнього дитинства.
- **2. Анемічний шум** виникає над проекцією легеневої артерії, м'який і ніколи не асоціюється з пальпаторною вібрацією. Шум змінює інтенсивність при зміні положення тіла. Іноді досить оцінити блідість шкіри і слизових оболонок, щоб запідозрити анемічну природу шуму.
- **3. Шум вродженого ізольованого стенозу легеневої артерії** за характеристиками дуже схожий на шум ДМПП, але асоціюється з вібрацією передньої грудної стінки. Другий тон, хоча і акустично розщеплений, але другий його компонент, обумовлений клацанням закриття клапана легеневої артерії дуже слабкий, погано чутний (S1 + S2 + s2). В уточненні характеру аускультатії допомогу може надати фонокардіограма.

*Гіпертрофія
правого шлуночка при цій вродженій ваді магістральної судини завжди сильно виражена (на рентгенограмі є також постстенотичне розширення легеневої артерії).*

- **4. *Систолічний шум стенозу аорти* - відрізняється точкою вислуховування - областю аорти.**
- **Інтенсивність шуму висока, він грубий і часто супроводжується почуттям вібрації грудної стінки.**
- ***Завжди* проводиться на шию.**
- ***Завжди* присутня виражена гіпертрофія лівого шлуночка.**

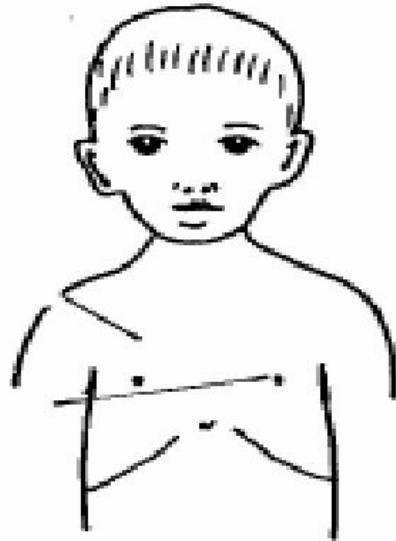
- **Відкрита артеріальна протока** – часта вада розвитку, яка зустрічається як самотійно, так і в комбінації з іншими вадами розвитку серця і великих судин.

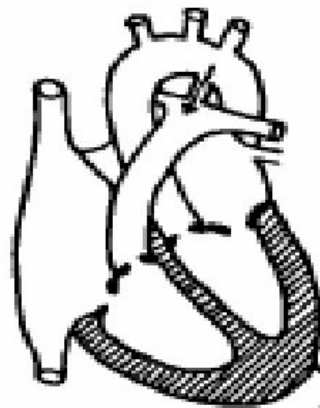

- Суть пороку полягає в ненормальному **ліво-правому** русі крові з аорти через протоку в легеневу артерію, в результаті чого розвивається переповнення кровотоку в легенях. Ступінь гемодинамічних порушень, головним чином, залежить від розміру протоки.
- Маленька функціонуюча протока не провокує скарг і є клінічною знахідкою. Так як специфічний шум пороку вислуховується високо на підставі серця, захворювання часто проглядається, якщо дитину перед оглядом повністю не роздягають.

Открытый артериальный проток Patent Ductus Arteriosus (P.D.A.)

Важнейшие симптомы:

“пляска каротид”

систо-диастолический
“машинный” шум над
легочной артерией

Симптоми відкритої артеріальної протоки.

- *Стрибучий, або пульс, що «скаче»* - це високий пульс, який легко можна знайти.
Характеризується великою пульсовою різницею при визначенні артеріального тиску.
- *Тривалий «машинний» шум* над областю проекції легеневої артерії і в широкій області від грудини уздовж ключиці зліва. Завжди над цією областю можна відчутти вібрацію грудної клітини.
- *Збільшення серця в розмірах* за рахунок тотальної гіпертрофії шлуночків (правого і лівого).
- *Застійна серцева недостатність* буває завжди, якщо розміри артеріальної протоки досить великі (від середніх до великих).

- **Додаткові дослідження:**

Рентгенографія органів грудної клітки виявляє легеневе повнокрів'я, виступаючий, збільшений конус легеневої артерії та різноманітні ступені кардіомегалії. Для виявлення функціонуючої артеріальної протоки необхідна контрастна аортографія або ДопЕхоКС

Основні ознаки, котрі дозволяють запідозрити вроджену патологію:

- Труднощі при годуванні (під час смоктання дитина важко і часто дихає, кидає груди, відпочиває, потім після декількох смоктальних рухів знову залишає груди). Тому лікарю дуже важливо бути присутнім при годуванні, щоб зробити власний висновок.**
- Задишка, яка з'являється при фізичному навантаженні (при годуванні - у грудних дітей, у старших дітей - при ходьбі, іграх, їзді на велосипеді, при підйомі по сходах і ін.).**

- Швидка втомлюваність при будь-яких типах навантажень. (Зазвичай дитина просить, щоб його взяли на руки, припиняє гру).
- Зміна апетиту.
- Схуднення і уповільнення зростання.
- Зміна кольору шкірних покривів - від різкої блідості до ціанозу різного ступеня вираженості.

- **Пульсація сонних артерій (при недостатності аортальних клапанів) і набухання і пульсація шийних вен (при всіх станах, при яких переповнюються кров'ю праві відділи серця).**

- **Ревматизм (або гостра ревматична лихоманка)**
  - це аутоімунне захворювання, яке розвивається як ускладнення стрептококової інфекції (фарингіту або скарлатини, викликане бета-гемолітичним стрептококом групи А).

Ревматичній лихоманці завжди передує латентний період між перенесеним фарингітом та початком ревматизму. Діти хворіють на ревматизм найчастіше у віці 5-15 років.

Діагноз ревматизму базується на анамнезі - підозра на перенесене стрептококове захворювання в недавньому минулому.

- Основні діагностичні критерії «ревматичної лихоманки» за Киселем-Джонсоном:

- ***Ревматичний поліартрит:*** спостерігається в 75% всіх спостережень. Його характеристикою є: множинність уражених запаленням суглобів, симетричність уражень і переважне залучення крупних суглобів (колінних, ліктьових, голеностопних, променезап'ясткових).
- Завжди поліартрит - транзиторний, тимчасовий (ураження суглобів однієї групи продовжується тривалістю близько 1 тижня) і мігруючий (залучаються до запалення нові групи суглобів).

- **Кардит** зустрічається у 50% дітей з ревматичною лихоманкою.
- **Симптоми:**
- 1. диспропорційно висока тахікардія, яка не відповідає стану і ступеню лихоманки.
- 2. Поява інтенсивного шуму при аускультації серця, що легко вислуховується. Якщо він вислуховується на верхівці і займає всю систолу, то він викликаний вальвулітом - запаленням мітрального клапана.
- 3. Перикардіальний шум (шум тертя запаленого перикарда).
- 4. Застійна серцева недостатність.

- **Хорея** – ревматичне ураження ЦНС, виявляється у 10% всіх захворівших на ревматизм.
- **Кільцевидна еритема** зустрічається у 5% хворих і відноситься до рідких уражень шкіри при ревматизмі.
- **Підшкіряні вузлики** виявляються приблизно у 1% хворих дітей. Вони являють собою тверді безболісні ревматичні вузлики, які пальпуються в області кісткових виступів на кінцівках по ходу сухожилів м'язів.

- **Додаткові або «малі» критерії ревматизма:**
- **лихоманка,**
- **артралгії (біль у суглобах),**
- **перенесений раніше ревматизм,**
- **запальні зміни крові,**
- **підвищений титр антитіл до стрептокока (ASL-O),**
- **висів стрептокока патогенного типу з глотки,**
- **вказівки на перенесене стрептококове захворювання в недавньому минулому і ін.**

- **Хронічна ревматична хвороба серця є продовженням гострої ревматичної лихоманки і характеризується незворотнім ураженням клапанів серця. Результатом хронічної ревматичної хвороби серця можуть бути придбані пороки серця.**

Ревматичні пороки серця мають наступну *симптоматику*:

- ***Мітральна недостатність.***

На верхівці серця вислуховується грубий шум, що займає всю систолу. Він завжди проводиться в пахвову область та іноді супроводжується вібрацією грудної клітини в області проекції мітрального клапана. Одночасно розвивається гіпертрофія лівого шлуночка.

- ***Мітральний стеноз.***

На верхівці серця в середині діастолі вислуховується шум.

Одночасно розвивається гіпертрофія правого шлуночка.

- ***Складна вада*** (мітральна недостатність і мітральний стеноз) - присутні обидва шуми і гіпертрофія обох шлуночків.

- **Недостатність аортального клапана** проявляється ніжним раннім діастолічним шумом над аортою. Периферичні симптоми - високий пульс і висока різниця систолічного і діастолічного тиску.
- **Стеноз аорти.** Характеризується грубим і гучним систолічним шумом над аортою. Шум завжди проводиться на шию і супроводжується почуттям вібрації грудної стінки над аортою при пальпації. Одночасно розвивається гіпертрофія лівого шлуночка.

- **Ускладнення ревматизма:**

1. Серцева недостатність – гостра, аж до кардіогенного шоку, і хронічна.

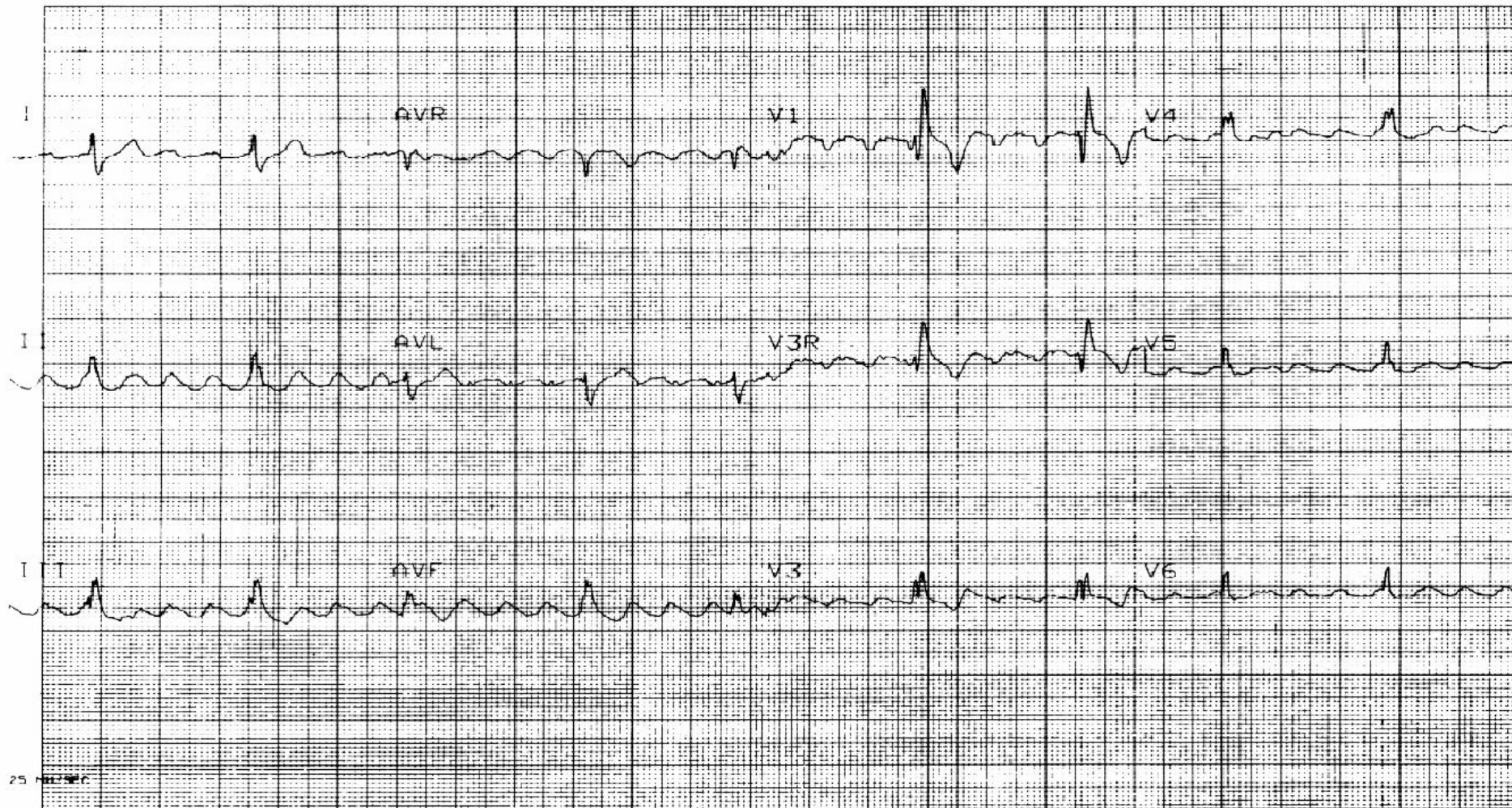
- **2. Інфекційний ендокардит** – бактеріальне ураження ендокарда ревматичним запаленням. Виявляється незрозумілою лихоманкою, зміною характеру шуму, який вислуховувався раніше, епізодами гострої серцевої недостатності та емболіями в головний мозок.

Ураження ЦНС можуть проявитися паралічами, порушеннями функції черепно-мозкових нервів і драматичної сліпоти, яка може наступити раптово.

3. Серцеві аритмії (досліджуються за допомогою електрокардіографії (ЕКГ):

А) Тріпотіння передсердь. Серцевий ритм абсолютно нерегулярний. У всіх відведеннях типові множинні хвилі P. Інтервали R-R різної тривалості.

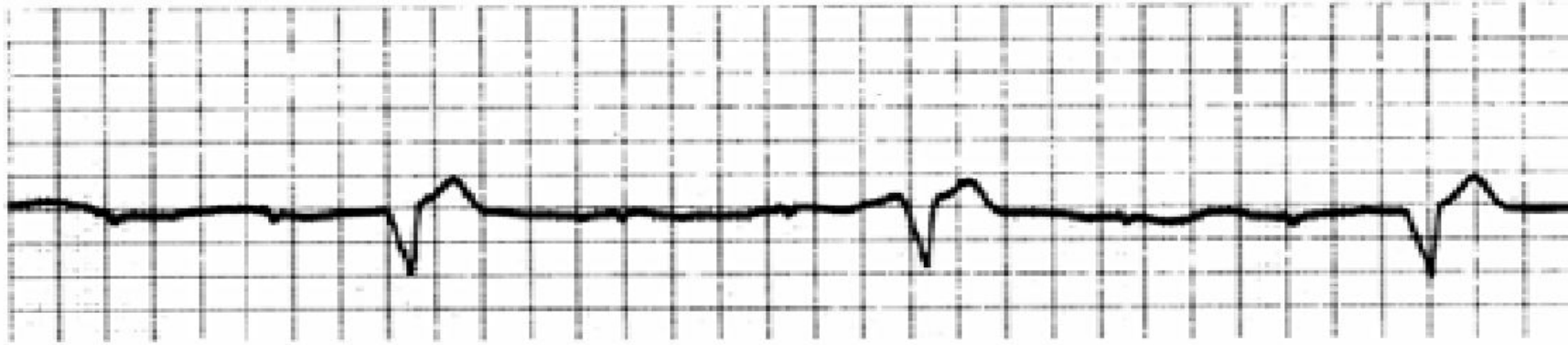
Б) Екстрасистоли проявляються так званим «регулярним» і нерегулярним ритмом. Кожне передчасне скорочення супроводжується компенсаторною паузою. Шлуночкова трігеменія.

Simultaneous

AVR

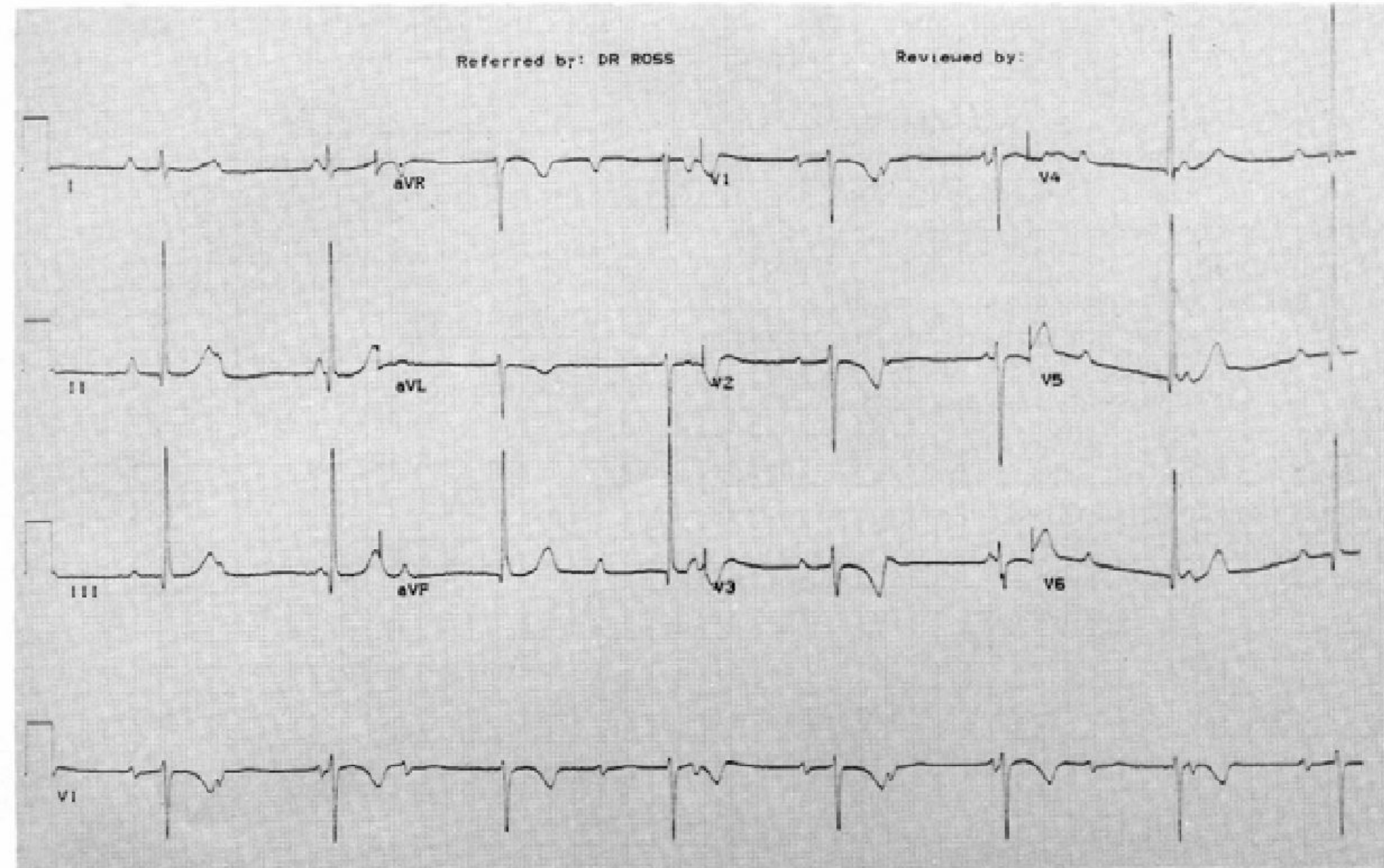
AVL

AVF

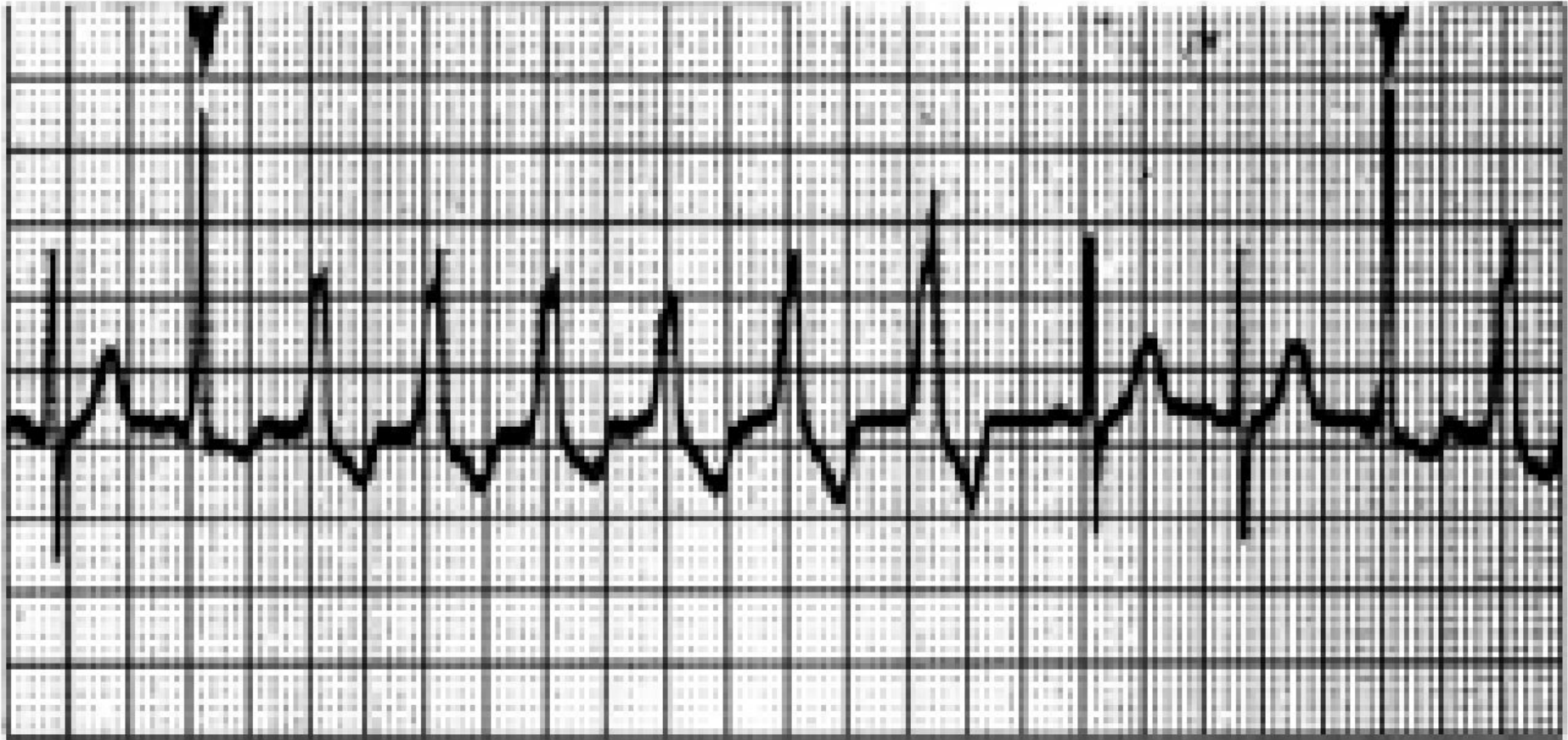
В) Поперечна електрична блокада серця. Її характеризують брадікардія і два незалежних водія ритму, зв'язок між якими відсутній - передсердний і атріовентрикулярний.

Г) Передсердна або шлуночкова тахікардія (значне почастішання серцевих скорочень).

Останні два ускладнення (В і Г) найчастіше виникають при передозуванні дигіталісу, що застосовується для лікування застійної серцевої недостатності.

V₄

При гострій нестачі кровообігу виникає шок.

Шок – це універсальна патофізіологічна реакція організму, яка пов'язана зі значним порушенням кровообігу в капілярах всіх органів.

За походженням шок може бути

- ***кардіогенним***, пов'язаним з неадекватною роботою серця, як насоса, що нагнітає кров в судини. Цей вид шоку рідкісний у дітей.
- ***перерозподільним***, (наприклад, при анафілактичному шоці, коли велика кількість крові накопичується в розширеному венозному руслі і капілярний кровообіг значно обкрадається).
- ***Таким чином, анафілактичний шок властивий більшою мірою старшим дітям.***

- ***гіповолемічним*** - шок виникає з-за втрати об'єму циркулюючої крові. У дітей зустрічається часто при зневодненні.
- ***інфекційно-токсичним*** – шок виникає з-за спазму прекапілярних сфінктерів, за рахунок чого кров перестає надходити в капіляри. Через добре розвинені артеріоло-венозні сполучення кров направляється в обхід капілярного ложа.
- Цей вид шоку особливо властивий дітям, який нерідко закінчується летальним результатом (наприклад, при менінгококцемії і інших септицеміях).

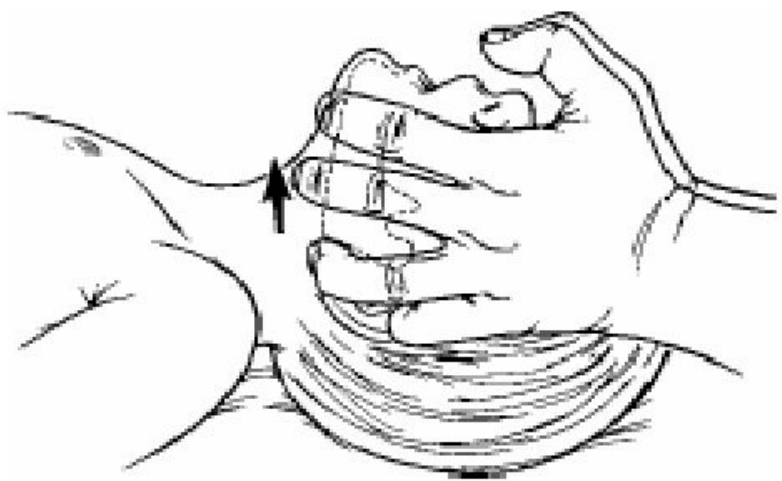
- **АВС - програма легенево-серцевої та церебральної реанімації.**

***Раптова зупинка кровообігу* веде до стану клінічної смерті, яка без надання допомоги триває не більше декількох хвилин. Далі настає смерть мозку від аноксії, важкі гіпоксичні поразки інших внутрішніх органів і смерть визначається вже як біологічна.**

Принципи реанімації (оживлення) полягають

В:

- **(А)** відновленні прохідності дихальних шляхів (**airways**), які звільняються від сторонніх предметів, слизу і рідини, а також западіння язика і нижньої щелепи хворого,
- **(В)** проведенні штучного дихання - примусового нагнітання повітря в легені хворого (**breathing**),
- **(С)** зовнішнього масажу серця (**cardio ...**) - ритмічного здавлення грудної клітини і серця, здатних забезпечити кровообіг. Критерієм ефективності церебральної реанімації служить поява зінцевої реакції - помірне звуження зіниць.

ANNE GEDDES®

www.annegeddes.com

© 1995 Anne Geddes